

V Tomaju, kjer je 27. maja 1926 umrl za meningitisom, bodo 16. junija odprli prenovljeno Kosovelovo domačijo. FOTO MARKO FEIST

Srečko in Fanica

Ali vi še kaj pišete V šestintridesetih ohranjenih pismih se intenzivno prepletajo literatura, politika, medsebojna bližina in osebna iskanja

Kosovelovo leto ponuja obilico priložnosti, da se znova ali na novo srečamo z mladim pesnikom in njegovo zapuščino, če nas le pritegne, a redko kaj poleg njegove *baržunaste lirike* omogoča tolikšen vpogled ne le v njegov genij, pač pa v njegovo misel in dušo kot izmenjava pisem s tedaj še dijakinjo, anti-fašistko in feministko Fanico Obid - Mirjam. Ob 100. obletnici njegove smrti jih lahko prvič beremo skupaj, v kronološkem zaporedju.

NINA GOSTIŠA

Ko pisma, napisana med 8. junijem 1922 in 30. januarjem 1926, beremo v tem zaporedju, po besedah urednikov izdaje *Ali vi še kaj pišete?* Dopisovanje 1922–1926 Nele Malečkar in Aleša Bergerja »marsikdaj zažarijo v novi luči in z drugačnim leskom, ob vsem drugem tudi kot pripoved o lepem in bridkem prijateljstvu dveh izjemnih mladih ljudi izpred stotih let«.

Najbogatejša korespondenca

Fanica Obid (1903–1940), pozneje tesna sodelavka in nato soproga tigrovca Zorka Jelinčiča, je Kosovelovo pozornost pritegnila s svojim pisanjem, ko je med študijem v Ljubljani urejal mesečnik *Lepa Vida*. Povsem ga je prevzela pesem *Cipresa*, ki jo je v njej objavila leta 1922. Vladimirju Martelancu je zato v začetku aprila tistega leta napisal: »*Cipresa* je zelo lepa pesem, jaz ne vem, če je v *Lepi Vidi*

še kakšna stvar tako lepa; rad bi se spoznal z Mirjam.«

Tako se je začelo dopisovanje med gospodom Srečkom, dragim Srečkom ter drago gospodično, gospodično Mirjam, ki obsega šestintrideset pisem in za katero smo lahko veseli, da je preživelo. Medtem ko so bila Kosovelova pisma objavljena in komentirana že pred petdesetimi leti v tretjem delu *Zbranega dela*, so namreč Faničina veljala za izgubljena. Kosovel je veliko tistih, ki jih je prejel, uničil. Snovalec *Zbranega dela*, literarni zgodovinar Anton Ocvirk, je pred desetletji sklepal, da je Faničina

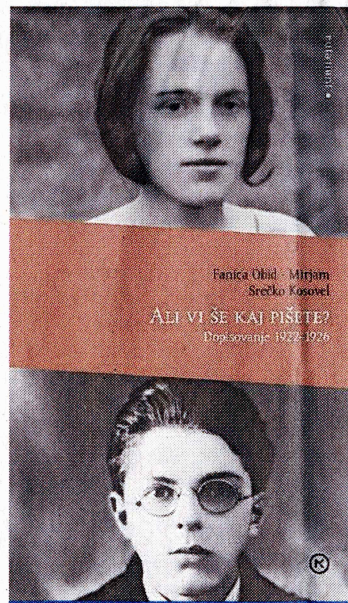
Kljub iskricam je dopisovanje Kosovela in Obidove vse prej kot lahkotno. Prav nasprotno, zelo je gosto, intenzivno in zrelo, nič kaj naivno in vihravo.

doletela enaka usoda. Pa se je zmotil. Pred približno dvema desetletjema so v rjavi potovalki skupaj z dopisnicami in razglednicami, ki jih je skrbno zbrala Kosovelova sestra Tončka ter jih zapustila družinskemu prijatelju Ediju Racetu, priromala do urednika Goriške Mohorjeve družbe Marka Tavčarja. Leta 2007 so nato tam izšla v knjigi *Dragi Srečko ... Mon cher ami: ne-*

objavljena pisma Srečku Kosovelu, ki jo je uredila Tatjana Rojc.

Kljub temu da jih Anton Ocvirk nikoli ni imel priložnost držati v roki in jih prebirati, pa je vedel, da je bila pesnikova korespondenca s Fanico Obid od 220 enot pisem za triintrideset naslovljenecv, zabeleženih v *Zbranem delu*, najbogatejša in najobsežnejša. Njegova pisma prezgodaj umrli ženi – preminila je ob rojstvu druge hčerke Jasne pri sedemintridesetih letih – je komparativistu predal sam Zorko Jelinčič. Hranil jih je pri sebi doma, leta 2023 pa jih je Ocvirkov sin Tadej podaril rokopisni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice.

Anton Ocvirk je v *Zbranem delu*, kot je citirano v *Ali vi še kaj pišete?*, dopisovanje označil za »vsebinsko nenavadno bogato, polno, ko pa sega v vse predele njegovega življenja in misli, se dotika človeških zadev, novih razgledov po družbi in ideoloških, svetovnonazorskih odločitev, da literarnih stvari niti ne omenim, saj so vseskozi v ospredju njunega iskanja in razmišljanja«. Zorka Jelinčiča, o katerem je njegov sin, novinar in pisatelj Dušan Jelinčič, napisal z nagrado Prešernovega sklada nagrajen biografski roman *Šepet nevidnega morja, dvanajest tablet svinca* (Mladika, 2020), je zato Ocvirk povabil k osvetlitvi Faničinega lika. Kajti bila je njegova zaupnica, povedal ji je marsikaj, česar ni delil z nikomer drugim, in velja za zadnjo osebo, s katero je govoril pred smrtjo. V živo se nista srečala velikokrat, med boleznijo pa ga je nekajkrat obiskala v Tomaju. Vendar je bila več kot zaupnica

● Fanica Obid - Mirjam in Srečko Kosovel
Ali vi še kaj pišete?

Dopisovanje 1922–1926
Mladinska knjiga, 2026

ali, kot ji nekateri pravijo, muza. Onkraj tega je bila že zgodaj kulturnopolitično angažirana.

Več kot prijatelj

Dijakinja konvikta Škodnik v Tolminu in študent romanistike, slavistike in pedagogike v Ljubljani sta se, kot je razvidno iz pisem, zbližala zelo hitro. Že v odgovoru na njegovo prvo pismo mu je napisala, da bi ga na ulici ali kjerkoli

»pozdravila prosto, pristrčno, kakor svojega brata. Meni ste v duhu že stari znanec in zdi se mi, da sem Vas nekoč videla v sanjah.«

V pismih sta iskrena in neposredna, iz njih vejejo njuna široka razgledanost in načitanost, ustvarjalna želja in moč, pozorno opazovanje in globoko razumevanje aktualnih razmer – tako zatiranja in trpljenja pod fašističnim škornjem in nuje po upor kot sodobnih, zlasti literarnih tokov –, ob tem pa zanimanje, naklonjenost, nežnost, pozornost pa tudi iskrivost. Bralec ob teh »bodičkah« ne more kaj, da se ne bi nasmehnil. Kosovel se denimo Fanici večkrat opraviči za svoje »hieroglif«, ona pa svojo pisavo neke poimenuje *bareljef*. Spet drugje se mu huduje nad mlečno-zobim fašistom, ki bi ga najraje ustrelila kot psa. On ji na primer neke namigne, da gre lahko kdaj z njim v Tomaju past, saj da se s tem ukvarja privatno; ali pa pikro zapiše: »Pravkar sem dobil povabilo na vojaško sodišče v Trst. Kakor vidite, živimo zelo romantično!«

Kljub tem iskricam pa je njuno dopisovanje vse prej kot lahkotno. Prav nasprotno, zelo je gosto, intenzivno in zrelo, nič kaj naivno in vihravo. Vsak po svoje sta zakopana v svoje delo in od njega nemalokrat utrujena, celo izčrpana, izpovedujeta pa si tudi eksistencialne stiske in skrbi, zaradi česar korespondenca na vsake toliko nekoliko zamre. A tudi kadar jima ni do stika z nikomer, hrepenita po stiku drug z drugim. Če prevedemo to v današnji čas, je bil predvsem Srečko tisti, ki je zaradi tega

občasno *ghostnil* Fanico. Vendar se ji je v nasprotju z dandanes prevladujočimi trendi, ko ljudje preprosto *mrknejo*, sčasoma spet oglasil, z opravičilom in utemeljeno razlago – in je to sprejela.

Ne glede na redno in odprto izmenjavo pa marsikaj slutnega ostane le nakazano in ne povsem izrečeno. Intelektualna, svetovnonazorska in ne nazadnje povsem človeška bližina ustvarja tenzijo in se razvija v nekaj-več-kot-prijateljstvo, vendar to ostane platonsko, (morebitna) erotična želja, ki jo, (ne)posredno obelodani in zatre Kosovel, pa neuresničena. Precej bolj temperamentna Fanica si želi neposrednosti in naposled izrazi dvom, da se bosta sploh še kdaj videla, večinoma resni, z delom obremenjeni in težko razmišljujoči Kosovel pa si še želi stika. Oba kaj kmalu ugotovita, da bi bilo škoda, če bi njuna vez razpadla, in si dopisujeta še naprej. Tenzije med njima se lahko navzame tudi bralec in tako rekoč navija zanju, pa čeprav približno ve, kako se zgodba razplete; napetost in občutek tesnobe pa vse bolj naraščata, ko korespondenca zakoraka v leto 1926, leto njegove smrti zaradi meningitisa.

Slovo od mladosti

Ob vsaki obrnjeni strani se, tudi če veš, kdaj se je dopisovanje začelo in kdaj končalo, sprašuješ, katero pismo bo zdaj zadnje, kaj je kdo komu v njem napisal. Konec septembra 1925 je Srečko Fanici še napovedal izid zbirke *Zlati čoln*, ki je potem ni bilo, kot tudi cikl *Integrali*, za katerega je Ocvirk po-

žel očitke, da ga ni vključil v prvi zvezek *Zbranih del*. Skupaj s svojo spremno študijo jih je izdal leta 1967. Poleg teh omemb korespondenca vsebuje še več njegovih programskih usmeritev, kot denimo znamenito misel, da mora človek preko mostu nihilizma na pozitivno stran. »V meni se vrši velik prevrat. Ali v korist ali v škodo, ne vem. Vem pa, da je v mojem razvoju nujen in celo stopinja naprej,« je zapisal.

Pesnik, ki ga je nenehno prevela slutnja smrti, kot bi bil z njo na neki način obseden, je potem umrl v Tomaju 27. maja 1926. V enem od treh spremnih besedil h knjigi *Ali vi še kaj pišete?* – Fanico je k temu ves čas spodbujal – Dušan Jelinčič izpostavi razmišljanje očeta Zorka v *Srečanjih s Kosovelom*, da je marsikaj v svojem odnosu s Fanico razumel šele, ko je prebral Srečkova pisma. Navede tudi pretresljiv vtis s pesnikovega pogreba, ki se ga je udeležil s takrat že svojo zaročenko: »Sen, ki ga je bila pokopala, je sedaj dokončno zamrl. Ostalo je le življenje, mrzlo in neizprosno, brez žarka svetlobe, z vedno tršo nujnostjo dela in žrtvovanja, pa naj se zgodi karkoli /.../« A v eni od svojih najbolj znanih pesmi je Kosovel, ki ga smrti ni bilo strah, zapisal: »O, saj ni smrti, ni smrti! / samo tišina je pregloboka. / Kakor v zelenem, / prostranem gozdu. // Samo odmikaš se, / samo tih postajaš, / samo sam postajaš, / sam in neviden. // O, saj ni smrti, ni smrti! / Samo padaš, samo padaš, / padaš, padaš / v prepad neskončne modrine.«